

MEGBOCSÁTOTT ÉS MEGHALT...

Mások szerették, ismerték, csodálták. Én gyűlöltem . . . de ez a gyűlölet termékenyebb volt minden szeretetnél. Hetente elmondtam szóban vagy írásban : «Ne tudjon addig meghalni, míg nekem nem tud megbocsátani». Szegény Szikra ezen többször megbotránkozott.

Ötödik kötetem megjelenésekor alakult meg a Kaffka Margit társaság és tagjául hívtam meg. Új könyvemmel kapcsolatban Pesten tartzkodván, elmentem az alakuló gyűlésre. Ott körözték a meghívott tagok névsorát, melyet nagyon furcsának találtam. Kérdést is intéztem az elnöknőhöz, hogy miért nem láttam a névsorban dr. Ritoók Emma vagy Pálfyné Gulácsy Irén nevét? A kérdezett gúnyos tréfálkozással azzal felelt : «Miért nem kívánod mindjárt, hogy Tormay Cecilet is ide hívjuk?»

Ez szíven ütött. Tormay Cecilet csak gyűlöltem, mint egy elhagyott asszony a férjét gyűlöli, de azért . . . nem tudtam volna gyűlölni, ha nem becsültem volna valamely végzetes oknál fogva sokra.

Pestről való hazaérkeztem után nyomban írtam Tormay Cecilenek. Azt írtam : belátom, hogy okkal és joggal gyűlöl, ha hasonló helyzetben de mindketten zsidók volnánk, nem állnánk így egymással szemben, hanem egymás mellett. Meddig még? . . . meddig még ! Nem akarok érvényesülni általa, de a könyvemet adja ki bírálatra stb., stb. Elég legyen ebből az esztelen egymás írtásból.

És erre Ő úgy felelt, mintha egy gyerek felelne vissza a sötét erdőből egy másik, eltévedt gyereknek. Mintha az eltévedtnek, ki kétségbeesetten ordít, káromkodik, felelne szelíden, magától értetődően az utat jobban ismerő másik : jó-jó, itt vagyok. Nem kell azért úgy kiabálni . . .

Ahogy levelét a kezemben tartottam, bár sohasem láttam Őt, de úgy képzeltem magam elé, hogy az én levelemet csak befogott füllel tudta végigolvasni. És így felelt reá :

«Nem gyűlölöm és nem is gyűlöltem soha. Mindig csak úgy tudtam Önre gondolni, mint egy sokat szenvedett asszonyra, kit félrevezettek.»

Elhatároztam, hogy megismerkedem valamely írásával, ha nem is a Bujdosók könyvével. Nem akartam Tőle eltávolodni, most már minden áron szeretni akartam.

Az «Ősi küldött»-et hoztam haza. Nem tudtam élvezni a művészi élményt, mert annyira lesujtott a szégyen, hogy ezt a tiszta, becsületos nagy magyar művészt, ezt a senkihez nem hasonlítható nagy egyéniséget ennyire nem ismertem. Mert persze nekem állandóan a jó dekadens francia írókat ajánlták és egyéb külföldi szemetet.

Rettenetes nép vagyunk mi. Nem tudjuk egymást meglátni, meghalítani, . . . mert mindig közénk állnak. Hogy kik? Akiknek érdeke, hogy mi minél többet veszekedjünk, minél jobban pusztítsuk egymást és minél kevesebben legyünk.

. . . Most megbocsátott és meghalt. Folyton ettől félttem mióta nekem oly kedves levele megjött. Ebben az országban senkinek nem volt joga forradalmi multamat szememre vetni. Nagyszámú és előkelő társaságban Benjamin voltam. De Neki, Neki . . . igen. Ő a bőrén szenvedte át egész zöld néptribunoskodásomat.

Most megbocsátott és meghalt. De én nem tudom soha megbocsátani magamnak, hogy én, ki képes lettem volna tizennyolcesztendő korom óta meg-

halni minden nap, minden igazságtalanul kezelt magyar nincstelenért — tizennyolc esztendőn át igazságtalanul bántottam úgyszólván naponta az egyetlen magyar asszonyt és tehetséget, akit tisztelni és szeretni és akire feltekinteni tudtam volna.

Élő életemnek a legnagyobb rémülete volt mindig: hátha mégis van túlvilág? De most . . . most mit adnék, ha csak egy órai másvilági életet biztosítana nekem a Teremtő. Csak annyi időre valót, hogy találkozhatnék Vele, hogy Elébe lépjek, leszegett fejjel és megkérjem összetett kezekkel:

«Ne haragudj Ung, hogy olyan magyarul és keresztényül félreértettek és ítéltelek. Hé! Ung! . . . Várj, ne menjd még el az örök ködbe. Még csak azt akarom mondani, hogy én Moniszlód leszek akkor is és Utánad jövök, ha már Te ezt többet nem is tudod az Ungok megválthatatlanul magányos tekintetével tudomásul venni. Nagy az Isten és az Ő ereje, hogy Neked ennyit tudott adni, amivel itt küldött-je lehattél Ung!

Mollináry Gizella.

AZ ELKISÉRŐ KÖNYV.

Vannak felejthetetlen és vannak elkísérő könyvek. Az egyik társ csak, föl-föl bukkan a felejtés homályából. Egy-egy órára évek múltán is izgalom, az első ismerkedés élményének forrósága csap ki az emlékből. Felejthetetlen és társ: jó minden alkalommal külön ismerkednie vele, jó minden alkalommal fölnyitni, s fölzippanítani belőle a friss olvasás bódulatát. Az elkísérő könyv több ennél: szüntelen érezteti jelenlétét, beleavatkozik életünkbe, helyet kér világszemléletünkben, alakít és vezet, kísér és serkent. Ezek közé az elkísérő könyvek közé tartozik számomra *Tormay Cecile* «Régi háza». Azokban a fiatalabb években, amikor egyszerre fogott meg a származás kényszere és a magyar feladat felelőssége, amikor tanácstalanul álltam az Ulwing-család válaszfútjánál, — ez a könyv mutata meg, hogy mit jelent a származásra hallgatni és mit jelent ugyanakkor megfelelni a magyar kötelességnek is. Azóta a magyar kötelesség fontosabb lett, döntőbb és elhatározóbb. — az ember kötelessége mellett az író kötelessége is, és *Tormay Cecile* írói és emberi tanúsága biztos támasz és biztos védelem maradt továbbra is. Az elkísérő könyv lassan egy nagy író és nagy ember képviselője lett bennem, az elkísérő könyv később is, — amikor *Tormay Cecile*t nemcsak ez a könyv, hanem egész munkássága jelentette, — az igazi *Tormay*-könyv maradt számomra. A mű alkotója helyébe lépett és mindazt mutatta írásba öntött tanuságával, aki *Tormay Cecile* a magyar élet, a század Európája és az irodalom számára volt. Először tanítvány, azután fölébredt lelkű alkotó és később irányító, aki a maga személyében és műveiben jelentette azt a nemzeti gyökerű magyar irodalmat, amely tudott európai is lenni, éppen azért, mert kultúrája velejében európai volt. Az ember most eltávozott, az alkotás azonban tovább hat és tovább irányít és az írói műve nem holt betű, hanem élő, forró és gazdag valóság. És most már nemcsak a könyv kísér el, hanem az ember is, aki fönttartás nélkül az tudott lenni, amit alkotott és amit hirdetett.

Thurzó Gábor.